

HAMAMDA KAYBOLAN KADINLAR

18. Yüzyılda Dellake ve Natırlar

EMİR GÜRSU

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 441

Araştırma-İnceleme: 41

ISBN 978-625-5905-08-6

Sertifika No: 52315

1. Baskı: İstanbul, 2025

Yazar: Emir Gürsu

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Kapak/Mizanpaj: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Hamamda Kaybolan Kadınlar: 18. Yüzyılda Dellake ve Natırlar

/ Yazar: Emir Gürsu

İstanbul: DBY Yayınları, 2025.

160 s. ; 13,5 x 21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 441)

ISBN 978-625-5905-08-6

1- Tarih 2- Osmanlı 3- 18. Yüzyıl

*Bu kitap, Prof. Dr. Selim Karahasanoğlu danışmanlığında hazırlanan
"Törensel Eğlencenin Failleri: 18. Yüzyıl Osmanlı İstanbul'unda Dellake
ve Natırlar" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.*

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Ön Söz	9
Giriş	11

BİRİNCİ BÖLÜM**TÖRENSEL BİR EĞLENCE MERKEZİ:
KADINLAR HAMAMI**

Giriş	33
Osmanlı Hamamları.....	34
Osmanlı İstanbul'unda Eğlence.....	37
Törensel Bir Payitaht Eğlencesi: Sûr-ı Hümâyûn	40
"Mahşer-i Ecnâsta" Eğlence Merasimi	51
Raks ve Musiki	56
Yemek	62
Sohbet	64
Sonuç.....	67

İKİNCİ BÖLÜM**DEFTERLER ÇAĞININ ZARARSIZ KADINLARI:****18. YÜZYIL İSTANBUL'UNDA DELLAKELER VE NATIRLAR**

Giriş	69
Tanım.....	70

Erkek Natırlar ve Dellaklar	74
Kadın Natırlar ve Dellâkeler	75
Dellakların ve Natırların Sorumlulukları	83
Payitahtın Defterler Çağı.....	88
Defterler Çağı Nasıl Başladı?.....	89
Defterlerin Tanıtımı.....	91
Defterlerde Niçin Kadınlar Yok?.....	94
Sonuç.....	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI KADINININ GÖRÜNMEZ ELİ: DELLAKELER VE NATIRLARIN KAZANÇLARI

Giriş	99
Çeşme Akarken Testiyi Doldurmak: Kadın Hamamı	
Çalışanlarının Kazançları.....	100
Kadın Hamamcılarının Terekelerinin Değerlendirmesi	102
Sonuç.....	113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAHREMİYETİN EŞİĞİNDE KADINLAR HAMAMI

Törenin Bir Parçası: Erkeği Dışlamak	116
Evden Mesireye Uzanan Güzergah.....	118
Genel Sonuç ve Değerlendirme.....	123
Ekler.....	127
Kaynakça.....	149

Ön Söz

Bu kitap, 2024’te savunduğum yüksek lisans tezimin kisve-i taba bürünmüş halidir. Kitapta tezde bulunmayan bir mahremiyet bölümüyle karşılaşacaksınız. Bu ilave dışında, tezin başlığını da değiştirmeyi gerekli gördüm. Tezin ilk nüvesi iktisat tarihi sahasıyla fazlaca ilgiliydi. Bir müddet sonra mevzu Osmanlı kadın tarihine yönelerek teze yepyeni iddialar kazandırdı. Hal böyle olunca dellake ve natırların Osmanlı belgelerinde göz ardı edilmesi sorununa işaret eden “Hamamda Kaybolan Kadınlar” başlığına ihtiyaç duydum. Tezimi yazmaya, 20. yüzyılın ortalarına kadar, gerek erkek gerek kadın hamamlarında görevli kişiler arasında yer alan natırların varlığından haberdar olduktan sonra karar verdim. Natır, bugün sadece tellak şeklindeki eril halini kullandığımız dellakeyle birlikte, erken modern dönemde Osmanlı kadınlarının iktisadi hayata katılımını temsil eden kişiler arasındaydı. Natırlığın ne kadar köklü bir kadın mesleği olduğu yönünde tahmin yürütmüş ve araştırmalara başlamıştım. Sıra, bir hocamızın danışmanlığında tezi yazmaya geldi. Selim Karahasanoğlu bu noktada imdadıma yetişti. Kendisi bana idari mesaisine rağmen “kurnada biriken” meseleleri çözmemde destek vermeyi kabul etti. Bu itibarla danışmanım Selim Karahasanoğlu’na sonsuz şükranlarımı arz ederim.

Kitabın tamama ermesine elbette daha nice insan katkı sağladı. Müşküllerimi halledenler arasında; Yüksel Gölpinarlı, Ertuğrul Ökten, Fatih Odunkıran, Bilal Alpaydın, Şaban Er, Göker İnan, Ahmet Yaşar,

Kahraman Şakul, Mevlüt Günler, Davut Erkan, Tuğba İsmailoğlu Kacı, İlhami Yurdakul, Muratcan Zorcu, Hüseyin Ersavaş, Doğan Mert Demir, Hakan Kekeç, Savvas Tsilenis, Sadık Müfit Bilge, Selçuk Arda İnan, Mehmet Emin Yoldaş, Batuhan Aksu, Fatih Yücel, Hasan Çağlayan, İSAM Kütüphanesi'nin gayretkeş memurları, İrfan Güngörür ve DBY ailesini anmak boynumun borcudur. Güzel ailemin bana sunduğu imkanlar karşısında edeceğim her teşekkürün kıfayetsiz kalacağımı da çok iyi biliyorum.

Emir Gürsu
İstanbul, 2025

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

İrade Meclis-i Valâ, 605/45.

NFS. d. 00007.

Şer'î Siciller Arşivi

Kısmet-i Askeriye Mahkemesi, no. 232, 308, 317, 374, 377.

Basılı Birincil Kaynaklar

1730 Patrona İhtilâli Hakkında Bir Eser: Abdi Tarihi. Haz. Faik Reşit Unat. İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

XVIII. Yüzyıl İstanbul Hayatına Dair: Risâle-i Garîbe. Haz. Hayati Develi. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2001.

Akgündüz, Ahmed. *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri III. Cilt, IV. Cilt/1. Kitap, IX. Cilt.* İstanbul: FEY Vakfı Yayınları, 1991.

Bardakçı, Murat. *Ahmed Oğlu Şükrullah: Şükrullah'ın Risâlesi ve 15. Yüzyıl Şark Musikisi Nazariyatı.* İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011.

Beş Asırlık Osmanlı Mahkeme Defteri: Göynük Şer'iyye Sicili (H. 908-912/ M. 1503-1507). Haz. Raşit Gündoğdu ve Selman Soydemir. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2015.

Emir Mustafa. *Her Yanı ve Her Şeyiyle 18. Yüzyıl İstanbul'u: İnsan ve Toplum Hayatı, Varlıklar ve Nesneler.* Haz. Mertol Tulum. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2020.

Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî. *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi I. Kitap: Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini.* Haz. Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.

- Câbi Ömer Efendi. *Câbî Târîhi (Târîh-i Sultân Selâm-i Sâlis ve Mahmûd-ı Sâni) Tahlîl ve Tenkidli Metin I*. Haz. Mehmet Ali Beyhan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 2003.
- Destârî Sâlih Tarihi: Patrona Halil Ayaklanması Hakkında Bir Kaynak*. Haz. Bekir Sıtkı Baykal. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1962.
- Hüseyin Fâzıl Enderunî. *Zenan-nâme*. İstanbul: yy., 1255
- İstanbul Kadı Sicilleri Eyüb Mahkemesi (Havass-ı Refia) 49 Numaralı Sicil (H. 1054 / M. 1644)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2011. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 42: Beşiktaş Mahkemesi 2 Numaralı Sicil (H. 966-968 / M. 1558-1561)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul: Kültür A. Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 57: İstanbul Mahkemesi 22 Numaralı Sicil (H. 1107-1108 / M. 1695-1697)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Kültür A.Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 59: Rumeli Sadâreti Mahkemesi 161 Numaralı Sicil (H. 1115-1116 / M. 1704)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Kültür A.Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 65: Bab Mahkemesi 150 Numaralı Sicil (H. 1143-1144 / M. 1730-1732)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Kültür A.Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 66 Bab Mahkemesi 151 Numaralı Sicil (H. 1143-1144 / M. 1731)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Kültür A. Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 68: Üsküdar Mahkemesi 396 Numaralı Sicil (H. 1150-1151 / M. 1737-1738)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Kültür A.Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 79: Davud Paşa Mahkemesi 1 Numaralı Sicil (H. 1196-1197 / M. 1782-1783)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Kültür A.Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- İstanbul Kadı Sicilleri 81: Üsküdar Mahkemesi 531 Numaralı Sicil (H. 1204-1207 / M. 1790-1793)*. Ed. Coşkun Yılmaz. İstanbul : Kültür A.Ş., 2019. (çevrimiçi erişim: <http://www.kadisicilleri.org>).
- Karahasanoğlu, Selim. *Kadı ve Günlüğü: Sadreddinzâde Telhisi Mustafa Efendi Günlüğü(1711-1735) Üstüne Bir İnceleme*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.
- Mehmed Hâşim. *İmâ-yı Törehât-ı Büldânân: Osmanlı Beldelerinin Töreleri*. Haz. Feridun M. Emecen-İlhan Şahin. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2022.

- Mütercim Ahmed Âsım Efendi. *Âsım Efendi Tarihi (Osmanlı Tarihi 1218-1224/1804-1809)*. 2. Cilt. Haz. Ziya Yılmaz. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2015.
- Okçuzâde Mehmed Şâhî. *Münşe'atü'l-İnşâ' (inceleme-metin-dizin)*. Haz. İlknur Sisnelioğlu Özer. İstanbul: DBY Yayınları, 2022.
- Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*. Haz. Mübahat S. Kütükoğlu. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1983.
- Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri 2: İntizamî Sûrnâmesi*. Haz. Mehmet Arslan. İstanbul: Sarayburnu Kitaplığı, 2009.

Yazma Eserler

Erzurumlu İsmail Hakkı. *Mevlid*. Mevlüt Günler Koleksiyonu.

Kaynak Eserler ve İncelemeler

- Ahmed Rasim'in İstanbul'u*. Haz. Çilem Tercüman. İstanbul: İstanbul Kültür A.Ş., 2008.
- Ahterî Mustafa Muslihuddin el-Karahisari. *Ahterî-yi Kebir*. Haz. Ahmet Kırkkılıç ve Yusuf Alsancak. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.
- Akbatu, Şinasi. "İstanbul Hamamları." *Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul 1973 II Yıllığı*, 486-495. İstanbul: İstanbul Valiliği, 1973.
- Akbulut, Merve. "Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgeleri Bağlamında Hamam ve Kadın Olgusu Üzerine," *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10 (1): 132-147.
- Akbulut, Uğur. "Müslüman bir Şehre Bakmak: Batılı Seyyahların İstanbul'a Dair İlk İzlenimleri." *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 2 (2022): 36-62.
- Akkese, Ayten. "Gideyim de Kendimi Bir Çiğneteyim: Yabancı Seyyahlara Göre Osmanlı Hamam Kültürü." *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 8 (2017): 133-149.
- Akkılık, Ayşe. "Seyyid Hasan'ın Günlüğü, II. cilt (H.1073-1075/m.1662-1664), (İnceleme-metin)." Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019.
- Alus, Sermet Muhtar. *Masal Olanlar: Eski İstanbul'da Hayat (1932)*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2023.
- And, Metin. "XVI. Yüzyılda Temizlik ve Hamamlar." *Hayat Tarih* 9(1969): 14-18.
- Andreasyan, Hrand D. "Ermeni Seyyah Polonyalı Simeon'un Seyahatnamesi (1608-1619)." *Türkiyat Mecmuası* 10(1953): 269-276.
- Aravamudan, Srinivas. "Lady Mary Wortley Montagu in the Hammam: Masquerade, Womanliness, and Levantinization." *ELH* 62 (1995): 69-104.
- Arslan, Mehmet. "Kültür Tarihimiz Açısından Zengin Bir Kaynak: Sur-nâmeler." *TALİD* 10 (2007): 221-257.
- Ataseven, Yusuf. "Erzurumlu İsmail Hakkı ve Kitab-ı Gevheriyye'si (İnceleme-metin)." Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2019.

- Avcıoğlu, Nebahat. *Turquerie ve Temsil Politikası 1728-1876*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Bardakçı, Murat. *Osmanlı'da Seks*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2005.
- Basmajian, K. H.. *Social and Religious Life in the Orient*. New York: American Tract Society, 1890.
- Bassano, Luigi. *Kanunî Dönemi Osmanlı İmparatorluğu'nda Gündelik Hayat*. Çev. Selma Cangi. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011.
- Başaran, Betül, Cengiz Kırılı, "Some Observations on Istanbul's Artisans During the Reign of Selim III (1789-1808)." *Bread from the Lion's Mouth*. Haz. Suraiya Faroqhi (New York: Berghahn Books, 2015): 259-277.
- Bayraktar, Uğur. "Bir Terim Olarak "Arnaut": 18. Yüzyıl Osmanlı Düşüncesinde Arnautlar." *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* 1(2022): 1-38.
- Belgiojoso, Cristina Trivulzio. *Emina: récits turco-asiatiques*. Paris, 1856.
- Benli, Gülhan. "Üsküdar'ın Hamamları, Hamam Mekanları ve Çalışmaları." *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VII*, 623-636. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2014.
- Berger, Albrecht. "Bizans Çağında Hamamlar." *Anadolu Medeniyetlerinde Hamam Kültürü: Mimari, Tarih ve İmgelem*. Haz. Nina Ergin (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012): 67-83.
- Beydilli, Kemal. "Helmuth von Moltke." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (DİA) 30. Ankara, 2020.
- Bilge, Sadık Müfit. "Osmanlı İstanbulu'nda Berber Esnafı (Fetihten 1830'lara İstanbul Esnaf ve Sosyal Hayat Tarihine Bir Katkı)." *Osmanlı İstanbulu II: Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri*, 187-206. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, 2014.
- Bilgin, Arif. "Mahremiyet ve Kazanç Arasında Osmanlı Kadını." *Kadim* 3(2022): 77-105.
- Bilirgen, Emine, vd.. *Hamam: Osmanlı'da Yıkanma Geleneği ve Berberlik Zanaatı*. İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi, 2006.
- Bouhdiba, Abdelwahab. *Sexuality in Islam*. Londra: Routledge, 2007.
- Breüning, Hans Jacob. *Breüning Seyahatnamesi: Doğu Ülkelerine Yolculuk; İstanbul 1579*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2020.
- Büken, Nüket Örnek. "Ankara Tarihi Şengül Hamamı Özelinde, Kadınlar Hamamının "Mekân-Kadın İlişkisi" Bağlamında Çağrıştırdıkları Üzerine..." *Afyon ve İstanbul Uluslararası Türk-İslam Tıp Tarihi ve Etiği Kongreleri (2018-2019) Bildiri Kitabı* (Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, 2020): 115-127.
- Cançelik, Ali, Azranur Açıkgoz. *Bibliothèque Nationale de France'da 1377 Numara ile Kayıtlı Güfte Mecmuası*. İstanbul: Literatürk Academia, 2024.
- Casti, Giovanni Battista. *Bir İstanbul Seyahati-1788*. Çev. Akif Tunç. İstanbul: Cinius Yayınları, 2019.

- Christmast, Henry. *İstanbul ve Ege Yollarında 1851'de İzmir, Efes, Bergama, Salihli, Alaşehir, Denizli, Akhisar*. Çev. Mustafa Özbaş. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2012.
- Cinânî. *Bedâiü'l-Âsar II: Critical Edition*. Haz. Osman Ünlü. Cambridge: Harvard Üniversitesi, 2009.
- Coşkun Albayrak, Gökçen. "Osmanlı'da Kadın İşletmeciler: 18.Yüzyılda İstanbul'un Kadın Hamamcıları." *Cihannüma* 2(2021): 55-100.
- Craven, Elisabeth. *1786'da Türkiye*. Çev. Reşat Ekrem Koçu. İstanbul: Çığır Kitabevi, 1939.
- Çelik, Hüseyin. "David Urquhart." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (DİA), 42. İstanbul, 2012.
- Çiftçi, Hilal. "Avrupalı Seyyahların Gözüyle Hamam Kültürü Bağlamında Batıda Oluşan Osmanlı Kadını İmgesi." *Tarih ve Kültür Penceresinden Su ve Sağlık İlişkisi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, 353-364. İstanbul: Beykoz Belediyesi, 2019.
- Çoruk, Ali Şükrü. "Osmanlı İstanbul'unda Halkın Eğlence Hayatı." *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* 4, 292-313. Haz. Coşkun Yılmaz. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2015.
- Çuluk, Sinan. "Tarihimizdeki Büyük Feminist İsyan." *#Tarih Dergi* 34 (2017): 24-32.
- De Amicis, Edmondo. *İstanbul(1874)*. Çev. Beynun Akyavaş. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2021.
- De Busbecg, Ogier Ghiselin. *Türkiye'yi Böyle Gördüm*. Çev. Aysel Kurutluoğlu. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, t.y..
- De Fontmagne, Baronne Durand. *Kırım Harbi Sonrasında İstanbul Günleri (1855-1858): II. İmparatorluk Döneminde İstanbul'daki Fransız Sefareti'ni Ziyaret*. Çev. İsmail Yergüz. İstanbul: Selenge Yayınları, 2022.
- Demircan, Pınar. "Diyarbakır'da Kadın Hamamları ve Hamam Kültürü." *IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi*, 789-794. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2013.
- De Nicolay, Nicolas. *Muhteşem Süleyman'ın İmparatorluğu'nda*. Ed. Marie-Christine Gomez-Géraud, Stefanos Yerasimos. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2014.
- Durkaya, Hayriye. "19. Yüzyıl Şairlerinden Erzurumlu İsmail Hakkı ve Mevlid'i." *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 7(2022): 225-244.
- Ekinci, Ramazan. "Klasik Türk Edebiyatında Mizahî Takvimler." *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 17(2016): 55-90.
- Erdinçli, İhsan. "İstanbul Meyhanelerinde Sıra Dışı Eğlenceler: 17. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Müzik, Raks ve Cinsellik." *Tarih İncelemeleri Dergisi* 35(2020): 101-132.
- Ergin, Nina. "1752 İstanbul'unda Hamamların ve Hamam Çalışanlarının Haritasını Çıkarmak." *Ekmek Aslanın Ağzında: Osmanlı Şehirlerinde Hayatlarını*

- Kazanmak İçin Mücadele Eden Zanaatkârlar. Ed. Suraiya Faroqhi, çev. Ayşen Gür, 125-153. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Ertuğrul, Alidost. "Hamam Yapıları ve Literatürü." *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 13 (2009): 241-266.
- Ertuğrul, Alidost. "İstanbul Hamamları ve Mimarisi." *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* 8. Haz. Coşkun Yılmaz. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2015.
- Erünsal, İsmail E. "Terekelerin İzinde Osmanlı Araştırmaları." *Terekeler Neyi Derler: Miras Kayıtlarının İzinde Osmanlı Araştırmaları*. Haz. Kenan Yıldız, 29-151. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2023.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi. "Çoğulcu Bir Aşk Belgesi." *Cogito* 4 (2016): 114-118.
- Esir Bir Rus Diplomatın Gözünden İstanbul: Pavel Artemyevich Levaşov'un Hatıraları (1763-1771). Çev. İlyas Kemalöğlu ve Eduard Khusaionov. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2012.
- Eyice, Semavi. "Hamam." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), 15, İstanbul. 1997.
- Faroqhi, Suraiya. *Men of Modest Substance: House Owners and House Property in Seventeenth-Century Ankara and Kayseri*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
- Feldmareşal H. Von Moltke. *Türkiye Mektupları*. Çev. Hayrullah Örs. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1969.
- Gelibolulu Mustafa Ali ve Mevaidü'n-nefais fi Kavaidi'l-mecalis. Haz. Mehmet Şeker. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.
- Gerlach, Stephan. *Türkiye Günlüğü 1573-1576 1.Cilt*. Ed. Kemal Beydilli. Çev. Türkis Noyan. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2017.
- Güleç, Seçil. "Hevâî'nin Divân-ı Hicv-i Gazelliyât-ı Nâbî Eseri ile Nâbî'nin Divân'ının Karşılaştırılması." Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2015.
- Gür, Nagihan. *Hikâyenin Hikâyesi: Osmanlı'da Bir Kadın Anlatısı Afife Hanım Sergüzeşti*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020.
- Gürer, Serpil. "XVII-XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Fransız Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumu." Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010.
- Halid, Halil. *The Diary of a Turk*. Londra: Adam And Charles Black, 1903.
- Hamadeh, Shrine. *Şehr-i Sefa: 18. Yüzyılda İstanbul*. Çev. İlknur Güzel. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- "Hayret Mehmed Efendi, Tuhfe-i Se-Zebân." https://0-lehcediz-com.seyhan.library.boun.edu.tr/tarama/pages/arama/arama_sonuc.php?s=natur.
- Hill, Aaron. *A Full and Just Account of the Present State of the Ottoman Empire in All Its Branches: With the Government, and Policy, Religion, Customs, and Way of Living of the Turks in General*. Londra: John Mayo, 1709.

- Haskan, M. Nermi. *İstanbul Hamamları*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 1995.
- Hüseyin Kâzım Kadri. *Türk Lûgati: Türk Dillerinin İştikaki ve Edebi Lûgatleri*. İkinci Cilt. İstanbul: Devlet Matbaası, 1928.
- Hüseyin Kâzım Kadri. *Türk Lûgati: Türk Dillerinin İştikaki ve Edebi Lûgatleri*. Dördüncü Cilt. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1945.
- Işın, Priscilla Marry. *Bereketli İmparatorluk: Osmanlı Mutfağı Tarihi*. Çev. Ahmet Fethi Yıldırım. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları, 2020.
- İnan, Göker. "Hasan Esîrî'nin Mi'yârü'd-Düvel ve Misbârü'l-Milel İsimli Tarih ve Coğrafya Eseri (İnceleme-Transkripsiyon)." Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2017.
- İsmail Hakkı Bursevî. *Rûhu'l-Beyân: Kur'an Meâli ve Tefsiri*. 23. Cilt. Çev. İbrahim Tüfekçi vd.. İstanbul: Erkam Yayınları, 2016.
- Jean Thévenot. *Thévenot Seyahatnamesi*. Ed. Stefanos Yerasimos. Çev. Ali Berktaş. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2014.
- Josephus Grelot. *İstanbul Seyahatnamesi*. Çev. Maide Selen. İstanbul: Pera Yayıncılık, 1998.
- Kaçalin, Mustafa S.. "Mütercim Âsım Efendi." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA). 32. İstanbul, 2006.
- Kahraman, Alim. "Sermet Muhtar Alus." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA). EK-1. Ankara, 2020.
- Kaplan, Yunus. *Klasik Türk Edebiyatında Hammamiyyeler*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2015.
- Karademir, Ayşenur. "Vazife Yoklama Defterine Göre Süleymaniye Vakfı Çalışanları: Ücretler, Görevler, Unvanlar." *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2(2022): 316-339.
- Karahasanoğlu, Selim. "1730 İsyanı." *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* 2. Haz. Coşkun Yılmaz. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2015.
- Keçeci, Ömer Ekrem. "XVIII. Yüzyıl İngiliz Seyahatnamelerine Göre Osmanlı ve İngiliz Topluları ve Şehirleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme." Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2020.
- Kepecioglu, Kamil. *Bursa Kütüğü* 3. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2010.
- Kesik, B. "ÜNSÎ, Şeyh A'rec Hasan Ünsî Efendi." *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014..
- Keskin, Neslihan İlknur. "Fâzıl'ın Çengileri: Çengînâme Üzerine." *International Journal of Social Science Studies* 8(2013): 329-71.
- Kortantamer, Samira. "Memlûklar'da Hamamlar ve Hastaneler." *Temizlik Kitabı*. Haz. Emine Gürsoy-Naskali, Salih Mehmet Arçın, 171-180. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009.
- "Krikor H. Basmacıyan," <https://www.arasyayincilik.com/yazarlar/krikor-h-basmaciyan/>.

- Kucur, Sadi S. "Cacaoğlu Nûreddin." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), 15. İstanbul, 1997.
- Küçük, Sabahattin. "Enderunlu Fâzıl." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA) 11. İstanbul, 1995.
- Kütükoğlu, Mübahat S.. *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2018.
- Lady Montagu. *Türkiye Mektupları 1717-1718*. Çev. Aysel Kurutluoğlu. İstanbul: Tercüman Gazetesi, t.y..
- Marçal, Katrine. *Adam Smith'in Yemeğini Pişiren Kimdi?: Ekonomide Kadının Görünmez Eli*. Çev. Ali Arda. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2018.
- "Mehmed Halis Efendi, *Divan*" son erişim 12 Şubat 2024, https://0-lehcediz-com.seyhan.library.boun.edu.tr/tarama/pages/arama/arama_sonuc.php?s=natur.
- Meninski, Franciscus à Mesgnien. *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae: Lexicon Turcico-Arabico-Persicum III*. İstanbul: Simurg Yayınları, 2000.
- Merçil, Erdoğan. *Türkiye Selçukluları'nda Meslekler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000.
- Metin, Nihal. "İstanbul'a Göç (1703-1754)." Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2021.
- Mikhail, Alan, "The Heart's Desire: Gender, Urban Space and the Ottoman Coffee House." *Ottoman Tulips, Ottoman Coffee: Leisure and Lifestyle in the Eighteenth Century*. Ed. Dana Sajdi. Londra ve New York: Tauris Academic Studies, 2007.
- Mizanoğlu-Reddy, Nilüfer. "Julia Pardoe'nun Sultan'ın Şehri ve 1836 Yılında Türklerin Yaşamları Kitabı Üzerine Bir İnceleme." *Folklor/Edebiyat* 56(2008): 323-338.
- Nedim Divanı*. Haz. Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1951.
- Newall, Venetia J. "Lady Mary Wortley Montagu: An 18th Century Traveller in Turkey." *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, 1992.
- Nutku, Özdemir. "Düğün." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), 10. İstanbul, 1994.
- Nutku, Özdemir. *IV. Mehmed'in Edirne Şenliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1987.
- Obuz, Münife. "Batılı Seyyahların Gözünden XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Payitaht İstanbul'da Kişisel Temizlik ve Bakım." *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 55(2022): 118-127.
- Okumuş, Sait. "Nebzî Divanı(İnceleme-Metin)." Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2007.
- Olivier, Antonie. *Travels in the Ottoman Empire, Egypt, and Persia I-II*. Londra: Longman&Rees, 1801.

- Özcan, Abdülkadir. "İbrahim Paşa, Kabakulak." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 21. İstanbul, 2000.
- Özdem, Zeynep. "Kırım Karasubazar'da Sosyo-Ekonomik Hayat (17. Yüzyıl Sonlarından 18. Yüzyıl Ortalarına Kadar)." Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2006.
- Özdener, Zehra. "İstanbul 1183 - 1184 Tarihli 336 No'lu Askeri Kassam Defteri." Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1996.
- Özel, Ahmet. "Nablusî Abdülğani b. İsmail." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32. İstanbul, 2006.
- Özgen, Mutlu. "Tellak." *Su Kitabı*. Haz. Emine Gürsoy Naskali, 323-360. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2020.
- Pardoe, Julia. *Sultanlar Şehri İstanbul*. Çev. M. Banu Büyükkal. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2021.
- Pekin, Ersu. "İstanbul'un Sesleri: Osmanlı Döneminde İstanbul'daki Müzikler." *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* 7. Haz. Coşkun Yılmaz. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2015.
- Pfeiffer, Ida. *Doğu'ya Seyahat: İstanbul, Filistin, Mısır*. Çev. Şehzâde Şenay Ataç. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2023.
- Rasim, Ahmet. *Hamamcı Ülfet*. İstanbul: Arba, 1958.
- Reindl-Kiel, Hedda. "Kadının Adı Yok a la Ottomane: Ein Darüssa'ade Defteri Aus der Prinzenzeit Selims II." *Frauen, Bilder und Gelehrte Studien zu Gesellschaft und Künsten im Osmanischen Reich Festschrift Hans Georg Majer = Arts, Women and Scholars Studies in Ottoman Society and Culture Festschrift Hans Georg Majer*. Haz. Sabine Prätör ve Christoph K. Neumann, 125-137. İstanbul: Simurg Yayınları, 2002.
- Russel, Alex. *The Natural History of Aleppo I*. Londra: G. G. ve J. Robinson, 1794.
- Semerdjian, Elyse. "Naked Anxiety: Bathhouses, Nudity, And The Dhimmī Woman in 18th-Century Aleppo." *International Journal of Middle East Studies* 4 (2013): 651-676.
- Semerdjian, Elyse. "Sexing the Hammam: Gender Crossings in the Ottoman Bathhouse." *Gender and Sexuality in Muslim Cultures*. (Ashgate Publishing Company, 2015): 253-271.
- Sevimli, Erdem. *Divan Şiirinde Hamamdaki Sevgilinin Estetik ve Edebî Serüveni*. İstanbul: Kriter Yayınevi, 2023.
- Sezen, Gülşen. "Batılı Seyyahların İzleniminden Hamamlar." *Türkiyat Mecmuası* 31 (2021): 301-322.
- Şahin, Fatma. "11 Numaralı Kalebend Defterine Göre (s. 1-196) H. 1166-1167 / M. 1753-1754 Yılları Arasında Osmanlı Devleti'nde Suç, Suçlu ve Cezalar (Değerlendirme-metin)." Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2017.

- Şakul, Kahraman. "Payitaht Halkı ve Siyaset." *Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi* 2. Haz. Coşkun Yılmaz. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., 2015.
- Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi. *Lehçetü'l-Lügat*. Haz. Ahmet Kırkkılıç. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999.
- Şirinova, Zümrüt. "Şükru'llah'ın 'İlmül'-Edvar'ı" (giriş-inceleme-metin-sözlük)." Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.
- Tafur, Pero. *Pero Tafur Seyahatnamesi: 9 Mayıs 1437-22 Mayıs 1438*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2016.
- Talu, Ercüment Ekrem. "Eski İstanbul'da Kadın Hamamları." *Resimli Tarih Dergisi* 2(1950): 65-8.
- Tan, Nail. *Derlemeler - Makaleler: Halk Müziği, Halk Oyunları, Halk Eğlenceleri, Halk Sporları V*. Ankara: BRC Basım, 2007.
- Taşcıoğlu, Tülay. *Türk Hamamı*. İstanbul: Duran Ofset, 1998.
- Tekgöl, Nil. "Modernite Öncesi Osmanlı Toplumunda "Mahremiyet" Halkaları." *Prof. Dr. Özer Ergenç'e Armağan*. Ed. Ümit Ekin. İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2013.
- The Travel Accounts of Simëon of Poland (Simeon d'pri Lehats'woy Ughegrut'wın)*. Çev. George A. Bournoutian. California: Mazda Publishers, 2007.
- Tietze, Andreas. *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*. İkinci Cilt. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2021.
- Tietze, Andreas. *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*. Beşinci Cilt. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2021.
- Ünal, Fatih, Mesut Karakulak, Murat Özkan. *İstanbul Seyahatnamesi: 19. Yüzyıllarda Rus Seyyahlarla Osmanlı Topraklarına Yolculuk*. İstanbul: Kronik Kitap, 2022.
- Ünver, A. Süheyl. "Türk Hamamı." *Belleten*, 145 (1973): 87-94.
- Ünver, A. Süheyl. *Türk Süsleme Sanatları* 2. Haz. Gülbün Mesara ve Aykut Kazancıgil. İstanbul: İşaret Yayınları, 2010.
- White, Charles. *Three Years in Constantinople; or, Domestic Manners of The Turks in 1844*. Cilt III. Londra: Henry Colburn, 1846.
- Vanzan, Anna. "European Women in the Ottoman Middle East." *Cristina Trivulzio di Belgiojoso An Italian Princess in the 19th c. Turkish Countryside*. Ed. Antonio Fabris. Filippi Editore Venezia, 2010.
- von Hammer-Purgstall, Joseph. *İstanbul Günleri: Bir Tarihçinin Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları*. Çev. Ömer Faruk Demirkan. İstanbul: Kronik Kitap, 2023.
- Yaşar, Fatma Tunç. "Osmanlı Dünyasında Mahremiyet: İfşa İle İhlal Arasında." *Mahremiyet: Hayatın Sırları ve Sınırları*. Ed. Nazife Şişman. İstanbul: İnsan Yayınları, 2020.

- Yaşar, Ahmet. "İstanbul Hamamları: 1731-1766." *II. Uluslararası Osmanlı İstanbul Sempozyumu*. Haz. Feridun M. Emecen, Emrah Safa Gürkan. İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi, 2014.
- Yaşar, Ahmet. "1766 Tarihli Hamam Defterine Göre İstanbul Vakıf Hamamları." *Vakıflar Dergisi* 53 (2020): 67-99.
- Yaşar, Ahmet. "19. Yüzyıl Ortalarında İstanbul'da Hanlar: Mekânsal Bir Analiz." *Osmanlı Araştırmaları LXI* (2023): 151-215.
- Yaşar, Ahmet. "18. Yüzyıl Osmanlı İstanbul'unda Hamam Tellakları Üzerinde İktidarın Gözetimi." *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi* 18 (2020): 405-417.
- Yıldız, Sara Nur. "Şükru'llah." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. İstanbul, 2010.
- Yılmaz, Fikret. "Boş Vaktiniz Var mı? Veya 16. Yüzyılda Anadolu'da Şarap, Eğlence ve Suç." *Tarih ve Toplum: Yeni Yaklaşımlar* 241 (2005): 11-49.
- Yılmaz, Fikret. "XVI. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Mahremiyetin Sınırlarına Dair." *Toplum ve Bilim* 83 (2000): 92-110.
- Yılmaz, Kadriye. "İbrahim Tırsî ve Dîvan'ı (İnceleme-Tenkidli Metin-Sözlük)." Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2001.
- Yordanidu, Maria. *Loksandra: İstanbul Düşü*. İstanbul: Marenostrom, 1995.
- Yörük, Saim. *Bir Şehrin Tarihini Hamamlar Üzerinden Okumak: XVIII. Yüzyılda Galata Kazası Hamamları*. Ankara: Sonçağ Akademi, 2022.
- Yörük, Saim. "Patrona Halil İsyanı (1730) Sonrası İstanbul Hamam Çalışanları ve Arnavutların İşgücüne Katılımı." *Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* 2 (2023): 281-318.
- Yörük, Saim. "XVIII. Yüzyıl Eyüp Kazası Hamamları ve Hamam Çalışanlarının Demografik Yapısı." *Belleten* 289 (2016): 823-856.
- Yücel, Hasan Âli. *Geçtiğim Günlerden*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024.
- Zarinebaf, Fariba. "From Mahalle (Neighborhood) to the Market and the Courts Women, Credit, and Property in Eighteenth-Century Istanbul." *Across the Religious Divide: Women, Property, and Law in the Wider Mediterranean (ca. 1300-1800)*. Haz. Jutta Gisela Sperling - Shona Kelly Wray, 224-237. New York: Routledge, 2009.

Elektronik Kaynaklar

- "dellek." <https://sozluk.gov.tr>.
- "dellak." <https://cudi.cagdassozluk.com/osmanlica-sozluk-madde-27641.html>.
- "dellak." <https://www.osmanlicasozlukler.com/kamusiosmani/tafsil-32258-vz3.html>.
- "dellak." <https://www.osmanlicasozlukler.com/osmanli/tafsil-380151-fu9.html>.
- "dellak." <https://www.osmanlicasozlukler.com/kamusiturki/tafsil-258103-ys5.html>.

- “dellak.” <https://www.osmanlicasozlukler.com/lugatinaci/tafsil-78048-ki8.html>.
- “dellak.” <https://www.osmanlicasozlukler.com/lugatiiremzi/tafsil-122679-nh2.html>.
- “dellak.” <https://www.osmanlicasozlukler.com/ebuzziya/tafsil-516473-h62.html>.
- “dellak.” <https://www.osmanlicasozlukler.com/turkcelugat/tafsil-252962-ry7.html>.
- “eğlenmek.” <https://www.lugatim.com/s/EĞLENMEK>.
- “Hâmid Dede Efendi (Nazîfzâde).” <https://istanbulansiklopedisi.org>.
- “Natr.” <https://istanbulansiklopedisi.org>.
- “Mehmed Emin Tokadi,” <https://www.hakimiyet.com/yazi/mehmet-bina/mehmed-emin-tokadi-hazretleri-2-16068/16068/>.
- “natır.” https://bbkentarsivi.bursa.bel.tr/DefaultContentViewer?relation_id=FTS_34277_552645_459_4&wsName=GAMOS&dfOpener=%5CTab%3DDL&v=-1243609257Default/.
- “natır.” <https://sozluk.gov.tr>.
- “natır.” <http://www.lugatim.com/s/NATIR>.
- “natur.” <https://kamus.yek.gov.tr>.
- “natur.” <https://www.osmanlicasozlukler.com/cudi/tafsil-371166-c61.html>.
- “natur.” <https://www.osmanlicasozlukler.com/kamusiosmani/tafsil-39838-z89.html>.
- “Risâle-i Garîbe,” https://0-lehcediz-com.seyhan.library.boun.edu.tr/tarama/pages/arama/arama_sonuc.php?s=natr.
- “suhbet.” <https://kamus.yek.gov.tr>.
- “tellâk.” <http://www.lugatim.com/s/TELLÂK>.

HAMAMDA KAYBOLAN KADINLAR

18. Yüzyılda Dellake ve Natırlar

Patrona Halil'in başı çektiği 1730 isyanının ardından alınan tedbirler, birçok insan gibi hamam çalışanlarını da etkilemişti. Hamamlarda istihdam edilen kişiler sıkı bir denetimden geçti. Buna rağmen, hamamlarda asayişi sağlamak amacıyla hazırlanan hamam defterlerinde, kadın natır ve dellakelerden hiç söz edilmemiştir. Halbuki dellakeler ve natırların bazen suçlu bazen de mağdur sıfatıyla zikredildikleri dava kayıtları sayesinde, 18. yüzyıl hamam defterlerinde yer almayan bu şahısların isim ve hayatlarına dair bazı bilgi kırıntılarına ulaşılabilmektedir. Bu kitapta, şu ana dek müstakil bir araştırmaya konu edilmemiş dellake ve natırların hayatları, seriye sicilleri arasında yer alan dava kayıtları ve terekeler sayesinde görünür kılınmaya çalışılmıştır.

